

BOEK Onno Lassooy hoorde van een 'foute' opa

Over de man die tekende voor de SS

Opa was SS'er. Hij maakte het beleg van Leningrad mee, was bij de slag om Koersk en die tegen de geallieerden in Operatie Market Garden. Grafisch ontwerper Onno Lassooy vertelt in een boek het grote geheim van zijn schoonfamilie.

Rob Swart
rswart@mediahuis.nl

Wormerveer ■ Lassooy volgde zeven jaar lang het pad van de grootvader van zijn vrouw. Hij heeft de man zelf nooit gekend en zijn vrouw was een kind toen opa doodging. Toen de oudste nog levende zus van zijn schoonmoeder vertelde dat opa fout was in de oorlog - en niet zo'n beetje ook - was de nieuwsgierigheid van Lassooy gewekt. „Ik ben altijd met geschiedenis bezig. De boekenkast staat er helemaal vol mee. En als ik een film kijk, heeft die bijna altijd wel een historisch kantje. Het is boeiend. Verhalen over mensen die aan de goede kant stonden, zijn er genoeg. Maar dit hoor je toch zelden?”

De tweede zus gaf Lassooy iets meer details maar het gesprek stokte toen het familiegeheim haar te veel van haar stuk bracht. De twee jongste zussen, onder wie Onno's schoonmoeder, wisten weinig tot niets. Voor de Zaanse ontwerper begon daar een zevenjarige zoektocht naar het antwoord op de vraag wie en wat de opa van zijn vrouw eigenlijk was.

Het antwoord staat in een lijvig boek vol feiten dat over een paar da-

gen uitkomt. Willem Zwagers was een tekenaar die in de jaren dertig nauwelijks kon rondkomen van wat hij maakte. Hij woonde met zijn vrouw Hilda sinds 1927 in Zaandam. Nooit in een huis voor henzelf maar altijd bij iemand in. Hun eerste gezamenlijke adres was een kamertje in de Klaas Katerstraat.

Armoede

Willem en Hilda hadden sympathie voor het nationaalsocialisme en de armoede dreef hen misschien nog wel meer in die richting. Zwagers was lid van de NSB en meldde zich net als 25.000 andere Nederlanders gedurende de bezetting aan als vrijwilliger bij de Duitsers. Hij kwam bij de SS terecht en ging naar het Oostfront.

Zwagers was in de eerste plaats soldaat. Maar zijn tweede taak was het maken van tekeningen van gevechtshandelingen. De Duitsers hadden schrijvers, fotografen en filmers aan het front. En twee Nederlandse tekenaars. Hun werk kwam in de kranten en de bioscoopjournaals en toonde de successen van het Derde Rijk.

De tekeningen zijn voor een deel te vinden in het krantenarchief Delpher. Aan de hand van de tekeningen kon Onno de weg volgen die Willem had afgelegd. Het bleek dat

„Ik vind het verhaal te boeiend om niet wereldkundig te maken

hij sommige van de grootste gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog had meegemaakt. Met gegevens van het Nationaal Archief, het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie en archieven in Koblenz en Berlijn maakte Onno Lassooy het beeld zo compleet als redelijkerwijs mogelijk was. „Eigenlijk ben je nooit klaar met zo'n onderzoek. Vorige week kreeg ik nog informatie waarvan ik dacht dat het misschien nog in het boek moest. Maar op een gegeven moment moet je ook een punt zetten.”

De nazi's waren goed in documenteren. Lassooy haalde heel veel boven water: een perskaart van Zwagers, een document waaruit blijkt dat hij bestraft is voor ongeoorloofd gebruik van de donkere kamer, maar vooral vond hij namen van

strijdmakkers en beschrijvingen van acties. Daarmee kan hij bij veel tekeningen reconstrueren wat er op te zien is.

Onno sprak ook oud-SS'ers die zijn schoonopa gekend hebben, onder wie twee Vlamingen. Bij een van de twee is Lassooy drie keer op bezoek geweest. De man had een heel goed geheugen en wist veel te vertellen. Maar hij was als de dood dat de burens zouden ontdekken dat hij SS'er was geweest. Zijn burens waren Joodse mensen, met wie de Belg een goede relatie had.

Familiegeheim

Daar liep Onno ook in zijn familie tegen op. Niet iedereen in de familie staat te juichen bij zijn onthullingen. „Het was een familiegeheim en er zijn familieleden die het liefst willen dat het een geheim blijft. Maar ik vind het verhaal te boeiend om niet wereldkundig te maken.”

„Neem nou dit: De andere opa van mijn vrouw, die van vaders kant, was in de oorlog omgekomen. Ze wisten van elkaars situatie. Dus na de oorlog waren er in de familie verjaardagen waar een weduwe van een oorlogsslachtoffer en een SS'er in dezelfde kamer zaten. Ik ben er natuurlijk niet bij geweest, maar wat ik er van hoorde is dat het tussen die mensen goed ging.”

Willem Zwagers (staand links) met Nederlandse Kriegsberichters op weg naar het front.

De vrouw en vijf dochters van Willem Zwager moesten na de oorlog naar Duitsland vluchten. Onderweg overleed de oudste aan difterie en de trein werd beschoten. „Het is vreselijk wat die mensen hebben meegemaakt. Van de moeder kon je nog zeggen dat die ook voor het nationaalsocialisme had gekozen. Zij had

haar man gesteund in zijn beslissing om voor de Duitsers te vechten. Maar de dochters overkwam het allemaal.”

„De woede naar NSB'ers was groot. Willem ging voor drie jaar naar een gevangenenkamp. Ze moesten stenen sjouwen en slapen met z'n allen in een grote hal op een

laagje stro. Vooral in het begin werd hij geslagen en geschopt door bewakers die vol haat zaten.”

Willem probeerde na zijn gevangenschap de draad weer op te pakken. In 1953 had hij het lef om bij De Telegraaf binnen te lopen met een paar tekeningen van de watersnoodramp. Ze worden geplaatst en het

helpt Willem Zwagers om weer aan de slag te komen. Zo vindt hij een opdrachtgever voor wie hij dieren tekent voor een reeks kinderboeken. Het contrast is bizar. Nog geen tien jaar eerder tekende hij veldslagen waar hij zelf middenin zat en nu eenden met pulletjes in een vijver.

Onno Lassooy wilde altijd al een

boek schrijven. Maar dat het over een SS'er zou gaan aan wie hij ook nog verwant is, dat had hij niet kunnen denken. Hij kijkt terug op zeven jaar waarin het boek altijd in zijn hoofd zat. „Soms was het een paar weken rustig, dan was er weer een week dat ik elke avond bezig was. Ik ga het missen.”

FOTO PRIVÉCOLLECTIE

Onno Lassooy met vier originele tekeningen die hij terugvond.

FOTO ELLA TILGENKAMP

Affiche met oproep voor aanmelding bij de SS.

BRON NIOD

Eén van de vele tekeningen die Willem Zwagers maakte aan het front bij Leningrad.

i

Bestellen

Een genummerd en gesigneerd exemplaar, 272 pagina's, is te bestellen op www.uitgeverijscribo.nl (pre-order). Het boek is vanaf 17 december verkrijgbaar bij Bruna en Stumpel. Afhalen bij de uitgeverij in Wormerveer kan ook (genummerd en gesigneerd). Prijs 29,90.

